

POZÝVAJU VAS NA
PARIS

DO TECHNICKY

LISSABON
SLAV

**20. VÝROČIA
NOVÉHO VÍTAZSTVA
PRACUJÚCICH**

**20. VÝROČIA
FEBRUÁROVÉHO VÍTA
PRACUJÚCICH**

PROGRAM OSLAV
21. februára 1968 o 14 hodine
Kultúrna pamätlná labala na ľudove KULTÚRY
Kulturné pracovných so Februári 1948
22. februára 1968 o 14 hodine
KRA BRATINSKYCH PRACUJÚCICH
na námestí SNP
Kulturné jednotky IŠM, armády a SMO pripravujú
slavnosť mesta

PROGRAM OSLAV
21. februára 1968 o 14 hodine
Kultúrna pamätlná labala na ľudove K
na námestí pracovných so Februári

OSLAVY FEBRUÁROVÉHO VÍTAZSTVA PRACUJÚCICH

PRAGA

BOLOGNA

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

IX (60) том

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

Послідовність загальної середньої та вищої освіти як європейський стандарт

**ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ
У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ**

**HIGHER EDUCATION OF UKRAINE
IN THE CONTEXT
OF INTEGRATION TO EUROPEAN
EDUCATIONAL SPACE**

УДК 378.014.25:061.16С(477)
В 55

Рекомендовано Вченою радою
ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"
Протокол № 3 від 27 жовтня 2014 р.

Видання здійснено за сприяння Міжнародної Експертної Агенції
"Консалтинг і Тренінг" та Східно-Європейського Інституту Психології

Редакційна колегія випуску:

Кремень В.Г., Савченко О.Я., Маноха І.П., Ляшенко О.І., Коцур В.П.,
Рик С.М., Вашуленко М.С., Бех І.Д., Калмикова П.О.

Відповідальний редактор випуску:

Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор

Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 1 до Вип. 35, Том ІХ (60) : Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". – К.: Гнозис, 2015. – 544 с.

Humanitarian Bulletin SU "Pereyaslav-Khmel'nitsky Pedagogical University by H.Skovoroda" - Supplement 1 to Vol. 35, Volume IX (60): Thematic Issue "Higher Education in Ukraine in the context of integration into the European educational space." - K.: Gnosis, 2015. - 544 p.

Збірник затверджено постановою Президії ВАК України
з психологічних та філософських наук від 14.04.2010 №1-05/3,
з педагогічних наук від 06.10.2010 №3-05/6.

У тематичному випуску вміщені наукові статті фахівців з питань вищої освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також - умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISBN 978-966-2760-18-7(9)

© Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди, 2015 р.
© Східно-Європейський Інститут Психології, 2015 р.
© Міжнародна Експертна Агенція "Консалтинг і Тренінг", 2015 р.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИПУСК

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Додаток 1 до Вип. 35, том IX (60), 2015 р.

Тематичні рубрики випуску:

Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти
в Україні, Європі та світі

Управління якістю освіти: стандартизація та інноваційність

Моніторинг якості освіти: засоби, технології та перспективи

Сучасний освітній менеджмент: економічні, організаційні та психологічні
засоби реалізації в Україні, Європі та світі

Філософія та психологія освіти

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

Послідовність загальної середньої та вищої освіти
як європейський стандарт

Психолого-педагогічні та організаційні умови запровадження європейських
стандартів вищої освіти в Україні

Освіта. Культура. Глобалізація: виклики сьогодення

**Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти
в Україні, Європі та світі**

Управління якістю освіти: стандартизація та інноваційність

Моніторинг якості освіти: засоби, технології та перспективи

**Сучасний освітній менеджмент: економічні, організаційні та психологічні
засоби реалізації в Україні, Європі та світі**

Філософія та психологія освіти

**Послідовність загальної середньої та вищої освіти
як європейський стандарт**

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

**Психолого-педагогічні та організаційні умови запровадження європейських
стандартів вищої освіти в Україні**

**The Bologna process and prospects of higher education
in Ukraine, Europe and the world**

Management for the quality of education: experience and innovations

Monitoring the quality of education: tools and technologies

**Modern means of training and education:
problems of implementation and standardization**

Philosophy and Psychology of Education

The sequence of secondary and higher education as a European standard

**Modern educational management: economic, organizational and psychological
means implementation in Ukraine, Europe and the world**

**Psychological, educational and organizational conditions for the implementation
of European standards of higher education in Ukraine, Europe and the world**

ЗМІСТ

**1. Новітні засоби навчання: проблеми
впровадження та стандартизації**

АВРАМЕНКО А.І., Дистанційне навчання та його місце в системі освіти провізорів на прикладі кафедри фізичної та колоїдної хімії ЗДМУ	6
БОРИСОВА А.О., Змістові характеристики картини світу студентів-іноземців	14
БРАТАНІЧ О.В., Інноваційні методи дистанційного навчання української мови як іноземної	24
БУТЕНКО Н.Ю., Концепція тренінгу формування управлінських вмінь (з досвіду впровадження в КНЕУ)	31
ВАДАСЬКА С.В., Інтернет-ресурси як складова навчального процесу	37
ВЕРБОВСЬКИЙ І.А., Теоретичні аспекти становлення управління впровадженням інформаційних технологій у навчальний процес ВНЗ	45
ГОНЧАРОВА І.С., Інтерактивні методи та форми навчання на основі створення моделей полікультурної взаємодії як педагогічна умова ефективного формування полікультурної компетентності у майбутніх менеджерів туризму	53
ГУБІНА А.М., Презентація іноземною мовою як засіб успішної комунікації у міжнародному науковому просторі	63
ДЕРКАЧ Г.С., Викладання англійської мови для спеціальних цілей: специфіка та переваги ...	71
ДУБОВИК С.М., Інноваційні підходи у формуванні продуктивного стилю професійного спілкування майбутніх викладачів економіки	79
ДУДНИК Н.В., Формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі вивчення спецкурсу «Комунікативний тренінг»	90
ЗАГОРУЙКО Л.О., Інноваційні методи навчання іноземних мов: досвід Польщі	97
ЗАЙЦЕВА О.М., Кейс-метод у підготовці студентів педагогічного ВНЗ до професійної кар'єри	105
ІВАНЧАК В.Д., КУЛИК О.Є., Впровадження програмового засобу для побудови інформаційного середовища в сільській школі	112
КОВАЛЕНКО В.О., Теоретико-методичні, логістикометричні та концептоскопічні основи денотативної дидактології у вищій школі	123

КОВАЛЬЧУК Т.П. , Впровадження проектних технологій на заняттях з української літератури .	133
KOVTUN O.V. , New approaches to teaching translation and interpretation	139
КОНОНЕЦ Н.В. , Кайдзен-технологія як педагогічна технологія ресурсно-орієнтованого навчання	147
КОНОПЛЯНИК Л.М. , Використання методу проектів на заняттях з іноземної мови професійного спрямування у ВНЗ	155
КОРНІЄНКО В.В. , Інноваційні педагогічні технології у навчальному процесі підготовки майбутніх фахівців (досвід США)	163
КРУТОВА Н.І. , Електронні освітні ресурси як засіб навчальної діяльності сучасного вчителя математики в системі післядипломної педагогічної освіти	172
КУДІН А.П., МІНЕНКО О.М. , Новітні засоби навчання: електронна лекція	180
ЛАЗАРЕНКО С.В. , Деякі питання використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі мовної підготовки майбутніх фахівців	190
ЛУГОВСЬКА І.Б. , Використання прийомів мнемотехніки при заучуванні латинської термінологічної лексики	198
МАНОХА Д.С. , Міфориторика реклами: новітні засоби переконувального впливу	205
МАРТИНЮК А.П. , Викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у технічному ВНЗ на сучасному етапі	211
МЕЛЕШКО І.В. , Комплексний підхід до процесу викладання іноземної мови студентам технічних спеціальностей	219
МИРОШНИЧЕНКО О.А. , Формування комунікативних умінь та навичок володіння англійською мовою засобами використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі	226
ОЛЕНДР Т.М. , Використання системи moodle у викладанні курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням» для студентів факультету фізичного виховання	233
ОНИЩЕНКО Т.Є., РЯБОКОНЬ О.В., ФУРИК О.О., ЗАДИРАКА Д.А. , Впровадження сучасних інформаційних технологій в освіту як вимога часу	242
ПАСІЧНИК О.О. , Конструювання змісту корективного курсу з іноземної мови для студентів немовних спеціальностей	250
ПОДЛІНЯЄВА О.О. , Розвиток ІКТ-компетентності вчителів у системі післядипломної освіти засобами мережевої взаємодії	257
СИТНИКОВА Ю.В. , Впровадження методу проектів на практичних заняттях з вищої математики	266
СИКОРСЬКА М.В., ВІЗІР І.В. , Викладання нервових хвороб студентам з англомовною формою навчання	274

СІЛЧОВА Т.В. , Використання дистанційних курсів при вивченні дисциплін економіко-математичного циклу у процесі підготовки економістів у вищих навчальних закладах	282
ТЕЛЬНА О.А. , Фахова підготовка студентів-дефектологів на прикладі навчальної дисципліни «Виховання дітей-логопатів у сім'ї»	291
ТИМОШЕНКО О.В. , Метод проектів у вивченні англійської мови технічного спрямування.	299
ШАПОВАЛОВА Н.В., ПАНЧЕНКО Л.Л. , Діяльнісний та компетентнісний підходи до навчання геометрії в педагогічному університеті	305
ШАПРАН О.І. , Упровадження інноваційних технологій в систему вищої педагогічної освіти: практичний досвід роботи	313
ШАПРАН Ю.П., ФУРСА І.В. , Використання інтегрованого підходу у процесі професійної підготовки майбутніх учителів біології	321
ШАФРАНСЬКИЙ В.В. , Обґрунтування особистісно-орієнтованих технологій на заняттях з фізичного виховання у вищій школі	330

2. Послідовність загальної середньої та вищої освіти як європейський стандарт

ВАШАК О.О. , Значення української етнопедагогіки у підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів	339
ГОРДІЙЧУК О.Є. , Концептуально-методичні основи роботи над мультиплікаційними фільмами в початковій школі	348
ДЕРЕВ'ЯНКО Т.Є. , Роль дослідницьких умінь у процесі формування дослідницької культури вчителя	356
ДОРОТЮК В.І. , Теоретичні та методологічні засади профорієнтаційної роботи зі старшокласниками	365
ЖАРИКОВА С.Б. , Чинники психологічного здоров'я школярів	369
ЖИТНИК Т.С. , Творча активність як психологічна складова діяльності особистості старшого дошкільника	377
ІВАНОВА О.П. , Інтелектуальна складова розвитку пізнавальних здібностей дітей з порушеннями слуху при роботі з програмою «Живий звук»	384
КОВАЛЬ Т.В. , Структура професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів щодо використання музичного фольклору в освітньому процесі	392

КОВАЛЮК О.М. , Особливості управління навчальним закладом на засадах здоров'язберігаючих технологій	399
КРИВОЛАП О.Ю. , Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до розвитку творчих здібностей учнів як умова його конкурентоспроможності	406
КУГАЙ М.С. , Діяльнісний підхід у підготовці майбутніх учителів географії до екологічного виховання учнів	413
ЛИСТОПАД О.А. , Проблема творчості в підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності	420
МОСІЮК О.О. , Модель підготовки майбутніх учителів математики до інноваційно-дослідницької діяльності	428
МУДРАК М.А. , Тенденції в галузі підготовки вчителів для професійної творчої діяльності (1985-1991 рр. XX ст.)	438
НЕСТЕРЕНКО А.М., ЩЕРБА В.О. , Принцип наступності під час навчання математики в ланці загальноосвітньої школа – вищий навчальний заклад	445
ПАВЛЮК В.І. , Програми підготовки майбутніх учителів англійської мови в системі багаторівневої освіти Канади	453
ПАЛАМАРЧУК Л.М. , Проблеми підготовки майбутніх учителів до впровадження освітніх технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи	459
ПЕХАРЄВА А.С. , Шкільна тривожність у часто болюючих дітей младшого шкільного візраста	469
ПЕХАРЄВА С.В. , Перспективи розвитку системи дошкільної освіти в Україні на засадах особистісно орієнтованого підходу	477
ПОНОМАРЕНКО Т.О., СТЕПАНЧЕНКО Г.Ю., ЛЕТЕНКО М.Г. , Формування управлінської культури фахівців дошкільної освіти як умови ефективного становлення соціальної компетентності дошкільників	484
ПРОТАС О.Л. , Наступність середньої і вищої освіти як умова професійного самовизначення молоді	494
СТОЛЯР Г.І. , Роль екологічної психології у формуванні в школярів екологічної свідомості ...	503
ЦАРИК О.М. , Особливості розвитку культури мовлення учнів у вітчизняних середніх закладах міжвоєнного періоду XX ст.	511
ШКІЛЬОВА Г.М. , Сучасний стан процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах ВНЗ	522
ЯЦЕНЮК Н.І. , Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів іноземної мови до формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів засобами підручника	530

Збірник НАУКОВИХ ПРАЦЬ засновано у 2000 році.

ЗАСНОВНИК:

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №16427-4899Р від 20. 01. 2010 року.

Збірник затверджено постановою президії ВАК України
з психологічних та філософських наук від 14.04.2010 №1-05/3,
педагогічних наук від 06.10.2010 №3-05/6.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

В.П. Коцур, доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ПЕДАГОГІКА: Вашуленко М.С., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України; Волков Л.В., доктор педагогічних наук, професор; Нікітчина С.О., доктор педагогічних наук, професор; Токмань Г.Л., доктор педагогічних наук, професор; Шапран О.І. доктор педагогічних наук, професор.; Коцур Н.І. доктор історичних наук, професор.

ПСИХОЛОГІЯ: Булах І.С., доктор психологічних наук, професор; Корніяка О.М., доктор психологічних наук, професор; Калмикова Л.О., доктор психологічних наук, професор; Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор; Татенко В.О., доктор психологічних наук, професор, член-Кореспондент НАПН України;

ФІЛОСОФІЯ: Андрущенко В.П., доктор філософських наук, професор, дійсний член НАПН України, член-кореспондент НАН України; Базалук О.О., доктор філософських наук, доцент; Рик С.М., кандидат філософських наук, доцент (заступник головного редактора); Стадник М.М., доктор філософських наук, професор; Стогній І.П., доктор філософських наук, професор, Ярошовець В.І., доктор філософських наук, професор; Кожуховська Л.П., кандидат педагогічних наук, доцент, Зленко А.М. кандидат історичних наук (відповідальні секретарі).

Рекомендовано Вченою радою Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (протокол № 3 від 27 жовтня 2014 р.)

За зміст, авторську позицію та достовірність наведених у статтях фактів, цитувань, відповідальність несуть автори.

УДК 378.014.25:061.160(477)
В 55

Рекомендовано Вченою радою
ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"
Протокол № 3 від 27 жовтня 2014 р.

Видання здійснено за сприяння Міжнародної Експертної Агенції
"Консалтинг і Тренінг" та Східно-Європейського Інституту Психології

Відповідальний редактор випуску:
Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор

Верстка та макетування:
Омелян О.А.

Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 1 до Вип. 35, Том IX (60) : Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". – К.: Гнозис, 2015. – 544 с.

Humanitarian Bulletin SU "Pereyaslav-Khmel'nitsky Pedagogical University by H.Skovoroda" – Supplement 1 to Vol. 35, Volume IX (60): Thematic Issue "Higher Education in Ukraine in the context of integration into the European educational space." – K.: Gnosis, 2015. - 544 p.

Збірник затверджено постановою Президії ВАК України
з психологічних та філософських наук від 14.04.2010 №1-05/3,
з педагогічних наук від 06.10.2010 №3-05/6.

У тематичному випуску вміщені наукові статті фахівців з питань вищої освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також - умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISBN 978-966-2760-18-7(9)

- © Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковорода, 2015 р.
- © Східно-Європейський Інститут Психології, 2015 р.
- © Міжнародна Експертна Агенція "Консалтинг і Тренінг", 2015 р.
- © Видавництво "Гнозис", 2015 р.

КУГАЙ М.С.,

викладач, кафедра географії та
методики її навчання,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

У статті розглянуто можливості діяльнісного підходу у підготовці майбутніх учителів географії до екологічного виховання учнів. Встановлено зв'язок між діяльністю студента у навколишньому середовищі та сформованістю певного типу поведінки у вигляді діяльнісно-поведінкового компоненту його підготовки. Доведено, що підготовка майбутнього вчителя географії до екологічного виховання учнів передбачає володіння ним змістом і способами (прийомами, діями) отримання і застосування засвоєних знань на практиці у вигляді професійно-екологічних умінь.

Ключові слова: екологічне виховання, підготовка майбутніх учителів географії, діяльність, уміння, поведінка, діялісно-поведінковий компонент.

В статье рассмотрены возможности деятельностного подхода в подготовке будущих учителей географии к экологическому воспитанию учеников. Установлена связь между деятельностью студента в окружающей среде и сформированностью определенного типа поведения в виде деятельностно-поведенческого компонента его подготовки. Доказано, что подготовка будущего учителя географии к экологическому воспитанию учащихся предполагает владение им содержанием и способами (приемами, действиями) получения и применения усвоенных знаний на практике в виде профессионально-экологических умений.

Ключевые слова: экологическое воспитание, подготовка будущих учителей географии, деятельность, умение, поведение, деятельностно-поведенческий компонент

The article considers the possibility of involvement in the preparation of future teachers of geography to environmental education of students. Installed the relationship between a student's activity in the environment and formation of the certain type of behaviour in the form of activity-behavioral component of its preparation. It is proved that the training of future teachers of geography to environmental education of students assumes possession of the contents and methods (techniques, actions) of production and application of the knowledges acquired on practice in the form of professional environmental skills.

Key words: *environmental education, training of future teachers of geography, activities, skills, behaviour, activity-behavioral component.*

Педагогічна теорія отримує подальший розвиток в практичній діяльності, яка не може зводитися лише до індивідуального досвіду майбутнього вчителя. У порівнянні з досвідом інших вона отримує обґрунтування, пояснення у педагогічній теорії. Практика служить засобом застосування та джерелом розвитку самої педагогічної теорії. Наукові знання функціонують тільки в практичній діяльності вчителя, яка являє собою нерозривну єдність теорії і досвіду.

На підготовку майбутнього вчителя географії до екологічного виховання учнів найбільший вплив має діяльнісний підхід.

Ряд авторів (Н. Винокурова, Н. Яремчик, О. Назаренко, Р. Сейтжанова, Г. Пустовіт) у структурі підготовки майбутнього вчителя виділяють діяльнісний компонент (операційний, система педагогічних умінь, праксологічний), який відображає цілісну систему еколого-педагогічних умінь, характеризує ступінь зацікавленості та захопленості учителем рішенням еколого-педагогічних завдань.

Саме на дослідження діяльнісно-поведінкового компоненту підготовки майбутнього вчителя географії до екологічного виховання учнів спрямована наша стаття.

Будь-яка діяльність, яка здійснюється суб'єктом, включає в себе моту, засіб, процес перетворення і результат. Організація дослідницької, практичної, творчої діяльності, а також діяльності, пов'язаної з пошуком і засвоєнням знань у рамках підготовки майбутніх учителів у процесі вивчення географії, покликана вдосконалювати їх знання, виробляти у них картографічні уміння, навички географічного моделювання і прогнозування.

Залучення майбутніх педагогів в активну діяльність сприяє формуванню знань, переконань, відносин, умінь їх використовувати, застосовувати в житті,

пояснювати з їх допомогою нові, раніше незнайомі явища і факти. Однак необхідно відзначити, що сам факт участі майбутнього вчителя в будь-якому вигляді діяльності не може служити єдиною ознакою дієвості його знань, почуттів, тому причини, що спонукали його прийняти участь в даному виді діяльності, можуть бути різними.

Ми в нашому дослідженні виходимо з того, що діяльнісно-поведінковий компонент підготовки майбутнього вчителя до реалізації екологічного виховання учнів включає вміння творчо застосовувати на практиці способи і прийоми природоохоронної діяльності, реалізовувати екологічні знання, давати об'єктивну оцінку власним професійним можливостям, застосовувати різноманітні технології, форми та методи екологічного виховання та оперативно реагувати на інноваційні процеси в екологічному вихованні. У даному компоненті відображений процес створення педагогом системи професійної діяльності та забезпечення її функціонування на всіх етапах руху від освітньої задачі до результату.

Отже, процес підготовки майбутнього вчителя до здійснення екологічного виховання учнів є цілеспрямованим процесом, який включає в себе не тільки озброєння студентів екологічними знаннями і перетворення цих знань у переконання, а й закріплення, вдосконалення на їх основі відповідних дій, операцій, поведінки.

Діяльнісно-поведінковий компонент підготовки майбутніх учителів географії включає в себе професійно значущі уміння: організаційні, проектні, моделювання, прогнозування, системного аналізу, планування, творчого і критичного мислення; прогностичні - передбачення екологічних ризиків, посилене завчасне їх попередження на основі принципу обережності; рефлексія і оцінка результатів діяльності, що пропонується педагогом; пошук варіантів розв'язання екологічних проблем на основі співпраці і соціального партнерства; комунікативні – аргументування і відстоювання власної точки зору, врахування позицій інших людей; пошук і обробка інформації, в тому числі з використанням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ); складання оціночних суджень, застосування прийомів самоаналізу і самооцінки [2, с.156].

О. Миргородська всі дослідницькі уміння, якими повинні володіти майбутні учителі географії об'єднує в п'ять груп: операційні, організаційні, комунікативні, практичні, картографічні [5].

О. Удовиченко пропонує виділити наступні групи професійних екологічних умінь:

I група – еколого-евристичні уміння, спрямовані на виявлення оцінки стану довкілля;

II – еколого-просвітницькі уміння, метою яких виступає проведення про-

паганди ідей на захист причетності кожного громадянина до відповідальності за збереження живої і неживої природи;

III – еколого-діяльнісні уміння, призначенням яких є готовність і здатність особистості здійснювати конкретні дії з охорони природи і її складових об'єктів, проводити необхідні природоохоронні заходи;

IV – еколого-педагогічні уміння, що являють собою групу умінь здійснювати еколого-освітню діяльність серед молоді в навчальних закладах різного типу [9, с. 50].

I. Зверев, Т. Суравегіна розрізняють такі види екологічних умінь, як: вміння оцінювати стан природного середовища на основі оволодіння дослідницькими навичками; вміння, пов'язані з проявом належної культури поведінки в природі; вміння, пов'язані із захистом навколишнього природного середовища, що поділяються в свою чергу на три види: дотримання культури особистої поведінки, що не допускає шкоди природним об'єктам; виконання посильних трудових операцій; вміння пропагувати екологічні знання серед населення [11].

I. Ісаєв, Н. Померанцева виокремлюють організаційні уміння, до яких відносять: володіння вчителем методами організації навчальної діяльності учнів з вивчення матеріалу екологічного характеру на основі міждисциплінарного підходу; орієнтаційних - знання ціннісних орієнтирів, можливостей формування активного ставлення учнів до охорони природи методами різних предметів; уміння реалізовувати розвивальну функцію - єдність навчання, виховання і розвитку під час оволодіння екологічними знаннями в межах різних дисциплін; інформаційні уміння - володіння екологічним матеріалом, що входить до змісту не тільки «свого», але й суміжних предметів; комунікативні уміння - розкриття світоглядної суті екологічних проблем, мотивів діяльності, їх міждисциплінарного характеру; конструктивні уміння - аналіз і відбір навчального матеріалу, реалізацію міжпредметних зв'язків, вибір логіки викладу навчального матеріалу; уміння реалізовувати мобілізаційну функцію - діяльності учителя з формування в учнів постійної зацікавленості до екологічних проблем не тільки в рамках свого предмету, але й суміжних наук; уміння реалізовувати дослідницьку функцію - визначення рівня сформованості екологічних знань, умінь і навичок на основі міждисциплінарного підходу [4, 8].

В. Ніколіна вважає, що гностичні вміння - це способи отримання інформації про світ. Наприклад, вміння працювати з географо-педагогічної літературою, володіння методикою педагогічного дослідження, вміння дати характеристику класу і учня, об'єктивно оцінювати знання, вміння та навички дітей в області фізичної та економічної географії, геоєкології тощо [7, с.49].

Проектувальні здібності, на думку автора, позначаються в особливій

чутливості до конструювання педагогічного та наукового «лабіринту» - шляху від незнання до знання, вони мають на увазі результат майбутньої діяльності, припускають дозування при передачі знань, умінь, навичок [7, с.50].

Ж. Федірко виокремлює конструктивні вміння, які мають забезпечити процесуальність інноваційної діяльності. Такими вміннями, на думку науковця, є: уміння комбінувати, переносити знання й уміння в нову ситуацію; уміння планувати свою професійну діяльність; уміння моделювати (особистість учня, інноваційні проекти, програми, методики, технології тощо) [10, с.247].

О. Захлебний, О. Удовиченко виокремлюють екологічне вміння як спеціалізоване вміння, що передбачає наявність сформованої здатності володіти комплексом екологічних технологій взаємодії з природними об'єктами, спрямованих на їх дослідження, зміст, створення умов безпеки та збереження [3; 9].

На думку А. Захлебного навички та вміння з вивчення та охорони навколишнього природного середовища можна розділити на дві групи. Перша - навички та вміння з вивчення навколишнього природного середовища шляхом дослідження та оцінки її краси, стану та можливостей. Друга - навички та вміння дотримуватися норм поведінки і виконувати суспільно корисну діяльність по захисту, догляду та поліпшенню природного середовища, а також пропагувати ідеї охорони природного середовища. Такий поділ на групи умовний, вважає А. Захлебний, так як види діяльності тісно взаємопов'язані між собою [3].

С. Дерябо, В. Ясвін, розбираючи структуру екологічних умінь майбутнього вчителя виокремили певні групи у кожному окремому блоці професійної підготовки. Так, в еколого-гуманітарному блоці містяться можливості формування еколого-світоглядних умінь, пов'язаних з необхідністю роз'яснення людям норм гуманістичних взаємин людини з природою. У натуралістичному блоці підготовки виділяються практичні вміння та навички взаємодії з природними об'єктами, а також у антропогенному середовищі. У психолого-педагогічному блоці можна говорити про уміння майбутніх педагогів виконувати еколого-виховні та еколого-освітні функції [1].

Проведений аналіз переконливо підтверджує, що екологічні вміння займають досить важливе місце в загальній структурі кваліфікаційної моделі вчителя географії і дозволяють побачити специфіку цієї сторони діяльності вчителя географічної спеціальності.

Ця специфіка включає в себе дві особливості. Перша особливість відображає загальний професіографічний аспект педагогічної кваліфікації, це пояснює особливу «місіонерську» роль вчителя як вихователя майбутніх поколінь, який передає їм цінності відповідального ставлення до навколишнього середовища. У зв'язку з цим у підготовці майбутнього вчителя особли-

ве місце має займати формування морально-екологічної свідомості та громадянського почуття служіння ідеї охорони природи, розуміння її міжнародного значення та необхідності формування відповідних цінностей в учнів.

Другу особливість особливої значущості екологічних умінь вчителя ми виявляємо на рівні його професійної спеціалізації. Це означає, що до уваги слід брати предмет його викладання, і в тому відношенні вчитель географії займає особливе місце в формуванні екологічної вихованості учнів і у формуванні у них досвіду екологічної діяльності.

Успіх підготовки майбутнього вчителя географії до екологічного виховання учнів визначається значною мірою рівнем сформованості ціннісних орієнтирів у майбутніх педагогів, які визначають соціальні потреби поведінки, вчинки і діяльність людини по відношенню до навколишньої природи [6, с.84].

Поведінковий аспект за переконанням учених психологів, в основі має діяльність, тому екологічне виховання особистості та підготовка майбутніх учителів до цього процесу неможливі поза їх практичного включення в екологічну діяльність. Цей процес має бути пов'язаний з розвитком природи вихованця, його здібностей, фізичних, інтелектуальних і моральних сил, вихованням любові до природи, працьовитістю, повагою до життя як унікального явища. Підготовка майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів передбачає оволодіння ним змістом і способами (прийомами, діями) отримання та застосування усвідомлених знань на практиці, що визначається ступенем засвоєння норм поведінки, норм відносин, реалізацією цих норм в природоохоронній діяльності.

У географічному аспекті задоволення потреб людини може відбуватись у різних формах екологічної поведінки, зокрема, регулювання споживання в кращому випадку може мати форму різноманітних обмежень. Саме такою екологічна поведінка, пов'язана зі споживанням нафти, вугілля, корисних копалин.

Компенсоване споживання спрямоване на досягнення двох завдань – задоволення потреби і створення запасу продуктів, здатного забезпечити необхідний рівень споживання. Саме така форма екологічної поведінки відповідає концепції сталого розвитку, відображає її сутність.

Отже, діяльнісний підхід у підготовці майбутніх учителів географії до екологічного виховання учнів передбачає формування діяльнісно-поведінкового компоненту, що стає можливим тільки на основі його практичного включення в екологічну діяльність. Це повинно бути пов'язано з розвитком природи особистості, його фізичних, інтелектуальних і моральних сил, вихованням любові до природи, працьовитості, поваги до життя як унікального явища. Відповідно, підготовка майбутнього вчителя географії до екологічного вихо-

вання учнів передбачає володіння ним змістом і способами (прийомами, діями) отримання і застосування засвоєних знань на практиці у вигляді професійно-екологічних умінь.

Список використаних джерел:

1. Дерябо С. Д. Экологическая педагогика и психология / С. Д. Дерябо, В. А. Ясвин. – Ростов н/Д : Феникс, 1996. – 480 с.
2. Захлебный А. Н. Развитие общего экологического образования в России на современном этапе / А. Н. Захлебный, Э. Н. Дзятковская // Россия в окружающем мире – 2008. Устойчивое развитие : экология, политика, экономика : аналитический ежегодник / отв. ред. Н. Н. Марфенина, С. А. Степанова. – М. : Изд-во МНЭПУ, 2008. – С. 144–170.
3. Захлебный А. Н. Школа и проблемы охраны природы / Захлебный А. Н. – М. : Педагогика, 1981. – 184 с.
4. Исаев И. Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы / Исаев И. Ф. – М. ; Белгород : Московский пед. гос. ун-т им. В. И. Ленина, 1993. – 217 с.
5. Миргородська О. Л. Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів географії у процесі професійної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Миргородська Олена Леонідівна. – К., 2008. – 243 с.
6. Назаренко А. В. Система повышения качества компетентностно-ориентированного экологического профессионально-педагогического образования : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Назаренко Александр Владимирович. – М., 2014. – 448 с.
7. Николина В. В. Теоретические основы формирования эмоционально-ценностного отношения учащихся к природе в процессе обучения географии : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Николина Вера Викторовна. – СПб., 1999. – 345 с.
8. Померанцева Н. Г. Подготовка студентов педагогических вузов Франции к экологическому воспитанию школьников : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Померанцева Надежда Геннадиевна. – М., 2003 – 180 с.
9. Удовыченко О. Д. Педагогические условия формирования экологической культуры у студентов географического факультета : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Удовыченко Оксана Дмитриевна. – Ставрополь, 2005. – 181 с.
10. Федірко Ж. В. Готовність учителів географії до інноваційної діяльності: теоретичний аспект / Ж. В. Федірко // Педагогічний альманах. – 2012. – Вип. 14. – С. 243–249.
11. Экологическое образование школьников / под ред. И. Д. Зверева, И. Т. Суравегиной. – М. : Педагогика, 1987. – 160 с.